

Pteridologiai adatok.

Írta: Dr. Kümmerle J. B.

A Magyar Nemzeti Múzeum Pteridophyta gyűjteményének rendezésekor és határozatlan páfrányanyagának feldolgozásakor számos közlésre érdemes dolgot figyeltem meg, amelyeknek egyelőre egy részét fenti címen sorozatos cikkeken közre-
adom.

1. A *Polystichum setiferum* előfordulása Dunántúlon.

A Földközi tengermelléki *Polystichum setiferum* (FORSK.) MOORE nevű páfrány, mely mélyen benyomul Ázsiába és Afrikába, Nyugateurópát meg egészen Norvégiáig szegélyezi, hazánkban is előfordul. Itt ugyanis megvan keleten Erdély délnyugati végétől egészen Ungmegeyig bezárólag, délen meg az Aldunán és Horvátországban. Dunántúlról a páfrányt az irodalom nem említi.

Az első biztos dunántúli adat SADLER JÓZSEF-től, a nagynevű botanikus professzortól származik, aki a páfrányt Tolnamegyei útjában Pécsen gyűjtötte 1820-ban és „*Aspidium aculeatum* Sw.” nevű páfránynak határozta.

SADLER-nek ez az érdekes példánya a Magyar Nemzeti Múzeum herbáriumában fekszik és áll 3 darab felragasztott lomblevélkéből. Ezt a meghatározást azonban utólag valaki, akinek kézírását nem ismertem fel, a lomblevélké alá ragasztott két keskenysávú jelzőcéduláskával olyképpen helyesbítette, hogy a herbáriumi lap közepére ragasztott lomblevélkét „*Aspidium lobatum verum*”-nak, a balszélsőt meg „*Aspidium angulare*”-nek jelölte meg. Mindkét helyesbítés helyes! A KITAIBEL *Aspidium angulare*-jára javított bal- és jobbszélső lomblevélke közül, vizsgálataim alapján, a balszélső maga a típus, a jobbszélső meg a *microlobum* WARNST-féle alakkal egyezik meg. Az *Aspidium angulare* KIT.-nek régebbi társneve, melyet manapság általában használnak, a *Polystichum setiferum* (FORSK.) MOORE.

2. Az *Equisetum pallidum* előfordulása Macedóniában.

FRIVALDSZKY IMRE* nagynevű balkánkutatónk egy nagyon különös sűrűlőt gyűjtött Macedóniában és azt akkoriban *Equisetum hiemale* L. nevű fajnak vélte. A példány a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében van meg és, amikor az a kezembe került, benne az *Equisetum pallidum* PORY (*E.*

Pteridologische Daten.

Von: Dr. Kümmerle I. B.

Während des Ordens des Pteridophytenherbars des Ungarischen National Museums und während der Bearbeitung des unbestimmten Farnmaterials ergaben sich so manche interessante Beobachtungen, neue Fundorte und Novitäten, deren einstweilen einen Teil ich unter obigem Titel in einer fortlaufenden Reihe veröffentliche.

1. Über das Vorkommen des *Polystichum setiferum* in Transdanubien.

Der mediterrane Farn *Polystichum setiferum* (FORSK.) MOORE welcher tief ins Innere von Asien und Afrika eindringt und Westeuropa einschliesslich bis Norwegen umsäumt, kommt auch im Königreich Ungarn vor. In Ungarn beschränkt sich der Farn in Osten auf das vom südwestlichen Teil Siebenbürgens bis einschliesslich zum Unger-Komitat befindliche Gebiet und in Süden auf den unteren Lauf der Donau und auf Kroatien. Das Vorkommen des Farnes in Transdanubien ist unbekannt.

Den ersten sicheren Fund des Farnes aus Transdanubien verdanken wir dem verdienstvollen Professor Dr. JOSEF SADLER, der den Farn im Jahre 1820. auf seiner Tolnauerreise in Pécs fand und als „*Aspidium aculeatum* Sw.” bestimmte. SADLER's Farn befindet sich im Herbar des Ungarischen National Museums und besteht aus 3 aufgeklebten Wedeln. Die Bestimmung hat aber später jemand, nach dessen Handschrift ich die Person des Schreibers nicht ermitteln konnte, mit den an den Wedeln unten angebrachten 2 schmalen Korrekturenzettelchen rectificiert. Der aufgeklebte mittlere Wedel wurde nämlich als „*Aspidium lobatum verum*” und der linke äussere als „*Aspidium angulare*” identifiziert. Beide Rectifizierungen sind richtig! Der für *Aspidium angulare* gehaltene linke Wedel ist nach meiner Untersuchung der Typus selbst, der rechte aber ist mit der Varietät *microlobum* WARNST-identisch. Der jetzt gebräuchliche Prioritätsname von KITAIBEL's *Aspidium angulare* ist das *Polystichum setiferum* (FORSK.) MOORE.

2. Über das Vorkommen des *Equisetum pallidum* in Macedonien.

Der berühmte ungarische Balkanforscher I. von FRIVALDSZKY* sammelte in Macedonien ein höchst merkwürdiges *Equisetum*, den er damals als *E. hiemale* L. bestimmte. Als mir nun dieses Exemplar im Herbar des Ungarischen National Museums

* Közlések a Balkán vidékén tett természettudományi utazásról. I—III. (A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. II. köt. (1835), III. (1838), IV. (1840).

ephedroides CHAUB. et BORY) nevű sűrűlót — az *E. ramosissimum* DESF. egy ritka varietását ismertem fel, melyet eddig csak Görögországból** ismertünk. A macedoniai termőhely tehát új adat.

3. Az *Onychium melanolepis* előfordulása Keletindiában.

Az *Onychium melanolepis* (DCNE) KZE. az irodalom*** szerint Abessziniában, Eritraeában, Nubiában, Arábiában, Sinai félszigeten, meg Perzsiában nő. A Magyar Nemzeti Múzeum herbáriumban azonban van két — valószínűleg HOHENACKER-től — Tschambában gyűjtött lappéldány, melyekben az *Onychium melanolepis* nevű páfrányfajra ismertem rá. Minthogy e páfránynak előfordulását Keletindiából még eddig nem ismertük, az elterjedési köre ennek következtében kelet felé tetemesen megtágul.

4. A *Todea barbara*-nak egy új alakja.

A *Todea barbara* elterjedési köre felőli Dél-afrikát, mérsékelt Ausztráliát, Tasmánia és Újzél-land szigeteit. CHRIST**** nagynevű pteridologus azt mondja, hogy a déltengeri (Ausztrália, Tasmánia és Újzél-land) TODEAK-nál a levélnyel alja megvastagszik, azaz izeltséget mutat, a délafrikaiaké azonban nem. Ez eltérés alapján ezért régente a déltengeri *Todeákat* *Todea rivularis* SIEB. néven, a délafrikaiakat meg *Todea africana* W. néven különböztették meg. Ezt a két nevet azonban az újabb irodalom, mint önálló fajokat, elveti azaz a *Todea barbara*-nak társneveivé teszi vagy legfeljebb alakot (var. *rivularis* SIEB.) jelöl meg egyik nevével. Megfigyeléseim alapján azonban azt állíthatom, hogy az úgynevezett izeltség a délafrikai példányoknál is megvan, de valamivel gyengébben. A déltengeri példányoknak jellegzetes bélyege, melyben eltér ugyanis a délafrikaiaktól, a levéllemez kimetszése. Ez a kimetszés az előbbieknél levéllemezénél feltűnően ferdén kétszeresen fűrész, az utóbbiaknál ellenben egyszer fűrész, legfeljebb egy-két kétszeresen fűrészelt foggal.

Az ausztráliai példányok tanulmányozásakor egy érdekes *Todea* alakot is találtam. Ezt az új alakot a következőkben ismertetem.

Todea barbara (L.) MOORE var. *Verreauxii* KÜMM. nov. var. differt a typo et varietate ejus *litophylla* (F. v. MUELL.) LUERSS. pinnulis sterilibus fertilibusque valde duplicato incumbenti-serratis, angustatis, usque ad 6 cm. longis et 2—6 mm. latis, soris in pinnulis totam paginam vel saepius tantum hinc inde parce occupantibus. Habitat in Australia, loco Bondi Bay dicto, leg. ann. 1844—1846 sub numero 136. M. VERREAUX.

** Halácsy Consp. Flor. Graecae. III. (1904) p. 462.; Hayek Prodr. Flor. peninsulae Balcanicae. I. (1924.) p. 11.

*** Christensen Index Filicum p. 469. (1906.)

**** Die Farnkräuter der Erde p. 334. (1897.)

zu Gesicht kam, bemerkte ich sofort, dass in dem FRIVALDSZKY-schen Exemplar das *Equisetum pallidum* BORY (*E. ephedroides* CHAUB. et BORY) — die seltene Varietät von *Equisetum ramosissimum* DESF. — zum vorschein kam, welches bisher nur aus Griechenland** bekannt war und daher für Macedonien einen neuen Standort bildet.

3. Über das Vorkommen des *Onychium melanolepis* in Vorderindien.

Onychium melanolepis (DCNE, KZE. ist nach Literaturangaben*** heimisch in Abessinien, Eritraea, Nubien, Arabien, Sinai Halbinsel und Persien. Auf Grund zweier unbestimmten und wahrscheinlich von HOHENACKER gesammelten Belegexemplare aber, welche im Herbar des Ungarischen National Museums sich befinden, wächst der Farn auch in Vorderindien. Die zwei Bogenexemplare wurden in Tschamba gesammelt und sind mit *Onychium melanolepis* vollkommen identisch. In folge dessen erstreckt sich das Areal dieses Farnes auch auf Vorderindien aus.

4. Über eine neue Varietät der *Todea barbara*.

Das Areal der *Todea barbara* (L.) MOORE umfasst die Gebiete von Südafrika, temperirtes Australien, Tasmanien und Neuseeland. Nach CHRIST's**** Meinung zeigen die Exemplare der *Todea barbara* aus Südafrika keine, die der Südsee aber eine gliederartige Anschwellung der Basis der Segmente. Auf Grund dieses Merkmales wurde der südseeische Farn früher als eine separate Art unter dem Name *Todea rivularis* SIEB. und der afrikanische als *Todea africana* W. beschrieben. In neuerer Zeit aber werden diese zwei Arten meistens als Synonymnamen zu *Todea barbara* gezogen, oder wird nur der eine Name als var. *rivularis* (SIEB.) verwendet. Auf Grund meiner Wahrnehmung aber kann ich konstatieren, dass auch die afrikanischen Exemplare haben eine gliederartige Anschwellung, nur etwas in schwächerem Grade. Ein eigentliches Merkmal findet sich zwischen den Südsee und südafrikanischen Exemplaren mehr in der Randbildung der Blätter, indem die Blattsegmente an südseeischen Farnen auffallend geneigt doppelsägezähig sind, hingegen die südafrikanischen nur einfache Serratur aufweisen, höchstens mit ein-zwei doppeltgesägten Zähnen.

Während des Studiums der australischen *Todeen* fand ich im Herbar des Ungarischen National Museums auch eine interessante neue Varietät, deren lateinische Diagnose ich in dem ungarischen Text gebe.